

Vragenuur

Vragenuur

Aan de orde is **het mondelinge vragenuur**, overeenkomstig artikel 12.3 van het Reglement van Orde.

Vragen Boswijk

Vragen van het lid Boswijk aan de minister van Buitenlandse Zaken over het bericht "Rode Kruis ziet 'onzichtbare ramp' in Afghaanse wintermaanden".

De voorzitter:

Wie ook een dichter is, is natuurlijk de heer Derk Boswijk, van de fractie van het CDA. Hij heeft in ieder geval de gave van het woord, in ieder geval nu. Hiermee open ik namelijk tevens het mondelinge vragenuurtje. Ik geef hem graag het woord. Hij gaat een vraag stellen aan de minister van Buitenlandse Zaken, die speciaal voor ons een vliegtuig later heeft genomen. Dan geef ik graag het woord aan de heer Boswijk.

De heer Boswijk (CDA):

Voorzitter. Na deze introductie ga ik, denk ik, iedereen teleurstellen, maar dank. Ik herinner mij een van mijn eerste debatten hier in de Tweede Kamer. Dat is inmiddels bijna drie jaar geleden. Dat debat ging over Afghanistan en het terugtrekken uit Afghanistan. Een van de vragen die we toen als CDA hebben gesteld aan de toenmalige minister van Buitenlandse Zaken, is: laten we Afghanistan hiermee niet aan zijn lot over? Het antwoord toen was: nee, we laten Afghanistan niet in de steek. Dit is inmiddels bijna drie jaar geleden en de taliban hebben inmiddels al ruim tweeënhalf jaar de touwtjes stevig in handen. Wat bij mij het meest op het netvlies gebrand staat, zijn de hartverscheurende beelden van de vrouwen en de meisjes die niet meer naar school mogen en soms letterlijk uit het straatbeeld van Afghanistan verdwijnen.

Deze beelden lijken erg op wat er in de jaren negentig in Afghanistan is gebeurd. De internationale gemeenschap lijkt opnieuw dezelfde strategie als toen te kiezen, namelijk: we negeren Afghanistan en kijken collectief de andere kant op. Ondertussen voltrekt zich een stille ramp. Gisteren luidde het Internationale Rode Kruis de noodklok omdat meer dan 28 miljoen Afghanen dringend humanitaire hulp nodig hebben. Na de machtsovername door de taliban is het land geteisterd door aardbevingen, aanslagen, strenge winters, hoge werkloosheid en wijdverbreide honger. Ondertussen zet Pakistan 1,7 miljoen gevluchte Afghanen terug de grens over. Terwijl wij als westerse landen weggijken, zien we vooral dat China, Rusland en regionale machten in het vacuüm springen. We zien hoe, net zoals Al Qaida in de jaren negentig voet aan de grond kreeg in Afghanistan, de Afghaanse afdeling van IS vorige week nog de verantwoordelijkheid opeiste voor een aanslag in Iran.

Ook nu zien we dat een land op 5.000 kilometer afstand invloed heeft op Nederland. 8% van de vluchtelingen die in Nederland komen, komt namelijk uit Afghanistan. Aandacht voor Afghanistan moet wat het CDA betreft uit een humanitair oogpunt, maar is uiteindelijk ook in ons eigen belang; denk aan veiligheid en migratie. Daarom heb ik de volgende vragen. Op welke manier kunnen wij als Nederland het leed van de Afghaanse bevolking verzachten? Klopt het wat het Rode Kruis stelt, namelijk dat doordat er geen diplomatieke banden zijn met de taliban, noodhulp slechter terechtkomt bij de Afghaanse bevolking? Zo ja, klopt het dat Japan recent zijn ambassade heeft geopend zonder de taliban te erkennen? Zou dit kunnen helpen bij het verbeteren van de noodhulp en het verzachten van het leed van de Afghaanse bevolking? Spreken wij Pakistan aan op het feit dat het 1,7 miljoen Afghaanse vluchtelingen, waarvan veel mensen direct gevaar lopen, zonder pardon de grens overzet?

Tot zover.

De voorzitter:

Heel goed. Het woord is aan de minister.

Minister Bruins Slot:

Voorzitter, dank u wel. Het is zeer terecht dat de heer Boswijk aandacht vraagt voor de situatie in Afghanistan. Deze Kamer en haar leden hebben zich jaren ingezet om bijvoorbeeld de positie van vrouwen en hun rechten in Afghanistan te verbeteren. Daar is op ingezet. Ik herinner me uit een debat waar ik toentertijd zelf niet bij was dat de Kamer ook gezegd heeft dat het van belang is om de kwetsbare mensen in Afghanistan te blijven steunen. Dat is iets anders dan de taliban. Nederland zet zich dus ook in Afghanistan in om de bevolking te ondersteunen, door noodhulpverlening en door basisnoden zoals gezondheidszorg te ondersteunen. Er wordt ook steun geboden aan het maatschappelijk middenveld, voor zover dat er nog is. Dat ziet vaak ook op de positie van vrouwen, want die verslechtert inderdaad heel erg snel en is ook al heel erg snel verslechterd. De omstandigheden van de afgelopen periode, met de aardbevingen, zijn ontzettend naar. Dat is klap op klap voor een land dat al kwetsbaar is. Dat betekent ook dat we vorig jaar vanuit Buitenlandse Zaken nog een keer 25 miljoen extra hebben bijgedragen aan het Afghanistan Humanitarian Fund van de VN. Bovendien is de Dutch Relief Alliance actief met een tweejarig programma van 12 miljoen euro. Deze hulp komt boven op alle hulp die al wordt geboden via het Rode Kruis en de Verenigde Naties, die ze zelf kunnen inzetten. Dat betekent tegelijkertijd niet dat we daarbij stilzitten, maar wel dat Nederland een van de grootste ondersteuners is van alles wat er in Afghanistan gebeurt. De verschillende maatschappelijke organisaties en hulporganisaties daar blijven we ook steunen.

De heer Boswijk vraagt daarbij heel nadrukkelijk: hoe kunnen we dat beter doen? We zien nu namelijk dat we een situatie hebben waarin andere landen, zoals Rusland en China, misschien geopolitiek voor ons uit gaan om onze positie in te nemen, terwijl daarbij naast hulp natuurlijk ook altijd weer een ander verhaal komt kijken. Hoe zorgen we ervoor dat wij daar nog steeds vooraan staan? Het betekent dat we Afghanistan niet in de steek laten, zoals ik aangaf. We geven grote bedragen aan hulporganisaties om ervoor te zorgen dat ze de hulp op de vloer, bij de mensen zelf, kunnen brengen. Dat doen we via vertrouwde en goede hulporganisaties. Die hulp wordt onafhankelijk en neutraal verleend, zonder tussenkomst van overheden. Dat is heel erg belangrijk, want je wilt niet dat de hulp blijft liggen bij de taliban, maar dat die rechtstreeks bij de mensen terecht komt. Het is wel zo dat humanitaire organisaties te maken hebben met restricties, bijvoorbeeld op de inzet van vrouwelijke hulpverleners.

Dan de volgende vraag. Japan heeft de ambassade geopend; waarom doet Nederland dat niet? Nederland erkent de taliban niet als vertegenwoordiger van de Afghaanse bevolking. Dat is ook in lijn met de motie-De Roon die toentertijd door de Kamer is aangenomen. We gaan dus geen officiële banden met het regime aan. Als we daar een ambassade openen, kan daar het idee van uitgaan dat we ze wél erkennen. Ik zou dat niet willen doen. Ik zou die stap dus niet willen zetten. Tegelijkertijd zien we wel dat de situatie verslechtert. De heer Boswijk zegt terecht dat Pakistan op dit moment bezig is om mensen terug de grens over te duwen. Ik kan tegen de heer Boswijk zeggen dat we alles op alles zetten, ook bij de Pakistaanse autoriteiten, om erop aan te dringen dat ze dat niet doen, dat ze een pas op de plaats maken en dat ze er uiteindelijk voor zorgen dat er goede opvang en hulp is.

Betekent dat dan dat we niet op zoek zijn naar nieuwe wegen waarmee de hulp beter terecht komt? Nee, dat doen we wel. We kijken samen met andere landen hoe we die kunnen versterken en verstevigen.

De heer **Boswijk** (CDA):

Dank aan de minister voor de antwoorden. Dank ook voor het lijstje met de steun die wij ook via de ngo's aan de Afghaanse bevolking bieden. Tegelijkertijd moeten we concluderen dat het verre van voldoende is. Het Rode Kruis luidt natuurlijk niet voor niets opnieuw die noodklok. Ik stel toch nogmaals de volgende vraag. Ik ben het ermee eens dat we de taliban niet moeten erkennen en dat we daar terughoudend mee moeten zijn. Maar, nogmaals: Japan erkent ook de taliban niet en heeft wel de ambassade geopend, net zoals de Europese Unie inmiddels ook een kantoor heeft geopend. Het Rode Kruis stelt zelf in het persbericht dat het gebrek aan vertegenwoordiging wel de noodhulp belemmert. Ik stel dus nogmaals de vraag aan de minister of ze bereid is om daar toch eens naar te kijken; ik snap dat het misschien meer tijd nodig heeft dan hier in het vragenuurtje. Is de minister ook bekend met het rapport dat afgelopen november is opgeleverd door de VN waarin staat dat "uit onderzoek blijkt dat meer interactie met de taliban vrouwenrechten in Afghanistan doen verbeteren"? Kent de minister dit rapport en wat is haar mening daarover?

Minister **Bruins Slot**:

Allereerst het volgende. Zoals de heer Boswijk ook eerder heeft gevraagd, heeft het kabinet aangegeven de mogelijkheden van terugkeer naar Kabul te inventariseren met like-minded countries, met gelijkgezinde landen. Maar terugkeer kan alleen als de veiligheidssituatie voor ons land dat toelaat. Bovendien mag het openen van de ambassade, zoals ik aangaf, niet betekenen dat we daarmee het regime erkennen. Dat maakt ook dat op dit moment niet voldaan is aan die twee voorwaarden, dus aan de veiligheidssituatie en het niet willen erkennen van het regime. In lijn met wat de heer Boswijk zegt, oefent Nederland wel druk uit op het talibanregime via de Europese Unie en de Verenigde Naties. Die hebben wel allebei kantoren in Afghanistan. Die voeren ook diplomatieke missies uit zonder dat zij het talibanregime erkennen. Martin Griffiths, de VN Emergency Relief Coordinator, was meerdere keren naar Afghanistan om de taliban te wijzen op hun verplichtingen richting de Afghaanse bevolking. Op die manier zetten we er als Nederland dus toch druk op. Tegelijkertijd blijven we ook kijken naar mogelijkheden van terugkeer, maar aan die voorwaarden is niet voldaan.

Het rapport van de Verenigde Naties waarover de heer Boswijk het heeft, suggereert inderdaad dat we roadmaps inzetten met de internationale verplichtingen voor Afghanistan, bijvoorbeeld mensenrechten, rechten van vrouwen en meisjes, en de noodzaak van een inter-Afghaanse politiek; dat zijn de uitgangspunten. Het rapport biedt een basis, maar eigenlijk zijn er nog vrij veel stappen onduidelijk wat betreft hoe we dan verder moeten gaan om toch een bepaalde mate van contact te hebben, hoe je dat op een fatsoenlijke en goede manier kan doen. Ik heb begrepen dat de Verenigde Naties daar in de komende periode verder aan gaan werken. Het lijkt mij in ieder geval van belang, ook gezien de nadruk die de heer Boswijk daarop legt, dat wij als Nederland samen met gelijkgezinde landen zoals Duitsland en Noorwegen, die hier ook actief op zijn, dat proces nauwgezet volgen om te kijken of daar lessen uit te leren zijn.

De heer **Boswijk** (CDA):

Tot slot. Is de minister bereid om ons proactief op dit dossier te blijven informeren? Stel dat er weer een vervolg op dit rapport komt, krijgen we dit dan ook als Kamercommissie, met bijgesloten de mening van het kabinet?

Minister **Bruins Slot**:

Ik ben het met de heer Boswijk eens dat het belangrijk is om geopolitiek ook naar Afghanistan toe te denken, om niet alleen vrouwen en meisje ontzettend te ondersteunen, maar om ook te begrijpen dat daar waar wij ruimte laten, andere landen die ruimte weer oppakken. Dat betekent dat ik zeker bereid ben de Kamer te informeren, mochten er eventuele vervolgstappen zijn.

De heer **Boswijk** (CDA):
Dank u wel.

De **voorzitter**:
U bedankt.

De heer **Van Baarle** (DENK):
De humanitaire situatie in Afghanistan is verschrikkelijk te noemen. 28 miljoen mensen dreigen echt onder de ondergrens te zakken. Die hebben geen verblijf, geen warme plek in de winter. De minister somde op wat Nederland doet: vorig jaar 25 miljoen en in een periode van twee jaar 12 miljoen gecommiteerd. Maar het Rode Kruis geeft eigenlijk aan dat het ondanks dat Nederland inderdaad een van de grootste gevers is, niet voldoende is. Kan de minister nu aangeven of er namens Nederland in voorzien is dat daar iets bij gaat om meer mensen te kunnen helpen in Afghanistan, of dat het financieel hierbij blijft?

Minister **Bruins Slot**:
Het mooie van de manier waarop wij en de minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking het Rode Kruis maar bijvoorbeeld ook de VN-organisaties financieren, is dat wij hun grote bedragen geven die zij zelf zo goed mogelijk kunnen besteden. Los van de bedragen die ik noemde en die we nog extra besteed hebben naar aanleiding van de aardbevingen, kunnen het Rode Kruis en VN-organisaties dus ook zelf weer meer geld richting Afghanistan alloceren. Voor 2024 geldt dat de minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking nog met een brief naar deze Kamer komt om aan te geven waaraan hij komend jaar zijn ondersteuning en steun wil verlenen. De Kamer kan daarbij kijken of dat voldoende ten goede komt aan Afghanistan.

De heer **Van Baarle** (DENK):
Het antwoord op de vraag of Nederland extra geld gaat committeren, komt dus nog in die brief, als ik het goed begrijp.

Minister **Bruins Slot**:
Nederland heeft zich al aan extra geld gecommiteerd. Het gaat om 25 miljoen voor het Afghanistan Humanitarian Fund van de VN en 12 miljoen extra. Maar voor 2024 komen er natuurlijk nieuwe hulpbedragen. Daar wordt eerst de Kamer keurig over geïnformeerd, zodat de Kamer zich daarover kan uitspreken.

De heer **Van Baarle** (DENK):
De minister viel mij even in de rede, maar dat vond ik niet erg, want dat was volgens mij goed om de beantwoording scherp te krijgen. Met uw welnemen, voorzitter, wil ik daar nog een tweede vraag achteraan stellen. De minister geef aan dat het Rode Kruis lopende de activiteiten zelf de vrijheid heeft om het budget te alloceren, maar het Rode Kruis geeft juist aan dat het onvoldoende heeft. Los van de brief en de vraag wat Nederland nog gaat doen, welke inspanning levert de minister in internationaal verband om ook andere landen te vragen extra bij te dragen om de mensen in Afghanistan te helpen? En welke resultaten levert dat op?

Minister **Bruins Slot**:
Boven op wat wij doen, sporen we natuurlijk ook internationaal onze collega-landen aan. Dat ben ik helemaal met de heer Van Baarle eens. Dat doen we ook wat betreft Pakistan, door met landen samen te werken en te kijken hoe we de Pakistaanse autoriteiten kunnen overtuigen om Afghanen niet over de grens terug te zetten. Ik weet zeker dat de minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking en ik meer dan bereid zijn om andere landen te motiveren om extra in te zetten voor Afghanistan.

De heer **Tuinman** (BBB):

Ik heb met Afghanen geleefd, ik heb met hen gelachen en ik heb ook met hen gevochten. Eén ding is mij bijgebleven, namelijk dat de Afghaanse bevolking ontzettend weerbaar is. Dat geldt ook voor de Afghaanse mensen in Nederland. Daar gaat mijn vraag over. In hoeverre maakt u gebruik van de Afghaanse mensen, van de kennis en kunde en van de netwerken van de Afghanen in Nederland om ingangen te vinden en om de voorraden, de ondersteuning en de hulp daadwerkelijk in Afghanistan te krijgen bij de mensen die het nodig hebben om de noden voor deze winter te verlichten?

Minister **Bruins Slot**:

Allereerst wil ik de heer Tuinman bedanken voor het werk dat hij heeft gedaan in Afghanistan, voor de bijdrage die hij daar heeft geleverd. Maar juist daarom werken we samen met de Dutch Relief Alliance in Nederland, omdat die organisaties goed de verbinding kunnen leggen met een land als Afghanistan. Denk daarbij ook aan de kennis en kunde van Afghanen in Nederland.

De heer **Veldkamp** (NSC):

Dank voor uw gedicht, voorzitter. Dank aan de heer Boswijk voor zijn vraag en dank aan de minister voor haar antwooren. Vanuit de NSC-fractie zal ik niet meteen het aangaan van diplomatieke betrekkingen en het openen van ambassade met de taliban willen bepleiten. Ik hoor dat u werkt en blijft werken aan humanitaire hulp in Afghanistan. Hoe kan worden gewaarborgd dat de hulp ter plaatse niet in verkeerde handen valt?

Minister **Bruins Slot**:

Wat je daarin ziet, is het volgende. Het klinkt een beetje als een tegenstrijdigheid, maar gezien de brede achtergrond van de heer Veldkamp kan ik mij indenken dat hij het vanuit zijn diplomatieke ervaring herkent. Door het feit dat er nu geen oorlog meer is — helaas is er wel een regime dat we niet erkennen, en terecht — kan de humanitaire hulp wel beter verstrekt worden dan in de situatie daarvoor. Er is namelijk relatief meer stabiliteit in het land, ondanks het gegeven dat ik het echt heel tragisch vind hoe de positie van vrouwen eigenlijk gewoon ... "Gemarginaliseerd" is niet eens het juiste woord voor de situatie van de vrouwen in Afghanistan.

Mevrouw **Dobbe** (SP):

De positie van vrouwen: daarvoor kwam ik ook naar voren. Wij maken ons daarover enorm zorgen, net als de meeste mensen hier. Zij zitten nu in een enorm kwetsbare positie. Dat geldt extra als er een humanitaire crisis is. Als er honger ontstaat en humanitaire nood, zijn het vrouwen en meisjes die daarvoor vaak een hoge prijs betalen. Amnesty heeft een rapport gepubliceerd waarin bijvoorbeeld staat dat er meer gedwongen uithuwelijkingen zijn. Er wordt uitgethuwelijkt omdat er anders geen eten is. Er wordt zelfs geruild voor eten. Daar maken wij ons ernstig zorgen over. Het is heel goed dat wij als Nederland humanitaire hulp geven, maar in hoeverre wordt er dan rekening gehouden met en gewerkt binnen de humanitaire hulp om de positie van vrouwen te versterken?

Minister **Bruins Slot**:

Daarbij is het allereerst van belang om te zeggen dat de hulpverlening — dat zeg ik ook nog in antwoord op de vraag van de heer Veldkamp — van Nederland niet via de autoriteiten loopt, maar via de VN-organisaties en de non-governmental organisaties. De humanitaire partnerorganisaties van Nederland richten zich inderdaad op de meest hulpbehoevenden, de meest kwetsbaren. Daar zitten veel vrouwen en meisjes tussen, precies zoals mevrouw Dobbe beschrijft. Zij worden bijvoorbeeld voorzien van opvang en bescherming. Maar ze krijgen ook voedselhulp en hulp bij de ondersteuning van de dagelijkse gang van zaken. Nederland ondersteunt alleen projecten in Afghanistan die vóór en dóór vrouwen geleverd worden. Dat is ook een van onze voorwaarden voor zowel het leveren van hulp voor basisnoden als het leveren van hulp voor het maatschappelijk middenveld. Daarom steunt

Nederland ook enkele projecten die zich specifiek richten op vrouwen, waarbij de focus ligt op het versterken van zowel de economische empowerment als de sociale inclusie van vrouwen.

We doen dat niet alleen in Afghanistan. Ik ben zelf bijvoorbeeld ook in Indonesië geweest. Daar ben ik in gesprek gegaan met Afghaanse vrouwen die, onder andere door steun vanuit Nederland, de mogelijkheid krijgen om te studeren op een buitenlandse universiteit.

Mevrouw **Dobbe** (SP):

Dat is goed om te horen. Zou u ons willen informeren over de voortgang op het gebied van het verstrekken van de humanitaire hulp? Ik heb het dan over die 25 miljoen waar u het eerder over had. Dan weten wij in hoeverre dat ook bijdraagt aan de positie van vrouwen en meisjes in Afghanistan.

Minister **Bruins Slot**:

De minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking gaat over humanitaire hulpverlening. Zij geeft de Kamer natuurlijk elk jaar informatie over hoe dat allemaal gaat. Dat staat dus ook in de reguliere rapportages.

De heer **Brekelmans** (VVD):

Ik steun de lijn van de minister om de Taliban niet diplomatiek te erkennen en om daar ook geen stapjes in te zetten, zoals het openen van een diplomatieke post. Het is volgens mij heel goed dat ze dat duidelijk aangeeft naast, natuurlijk, het veiligheidsargument. Het is ook goed dat wij onze humanitaire steun via internationale organisaties verlenen, want de situatie in Afghanistan is enorm schrijnend voor miljoenen mensen. Nou biedt dat natuurlijk ook een mogelijke context, en een voedingsbodem, waarin er meer terroristische activiteiten kunnen plaatsvinden, waardoor partijen als Al Qaida en IS weer sterker kunnen worden. Mijn vraag is als volgt. Wat is op dit moment de inzet vanuit het Westen — de VS staat daarbij voorop, mogelijk met internationale partners zoals Nederland — om, zij het op afstand, iets te doen tegen de mogelijke opkomst van meer terrorisme?

Minister **Bruins Slot**:

Wij blijven natuurlijk internationaal samenwerken, bijvoorbeeld ook in VN-verband, op het gebied van counterterrorism. De anti-ISIS-coalitie is ook nog steeds actief. De dreiging van jihadistische aanslagen is gewoon reëel. Er is sterke internationale samenwerking nodig om die zo goed mogelijk te kunnen weerstaan.

Mevrouw **Hirsch** (GroenLinks-PvdA):

Ik wil graag nog even doorvragen over de inzet richting Pakistan. Wij hebben net op meerdere manieren gehoord hoe afschuwelijk de situatie in Afghanistan is. Het is ook helemaal terecht dat het Rode Kruis daar echt onze aandacht voor vraagt. Dat maakt het natuurlijk extra schrijnend dat een land als Pakistan massaal mensen terugstuurt, met name vrouwen en meisjes. De VN-Hoge Commissaris voor de Mensenrechten zegt daarover dat die juist grote risico's lopen. Kan de minister iets specifiekker zijn over de inzet richting Pakistan? Is die inzet bilateraal of gebeurt dit ook in multilateraal verband? Is er daarbij extra aandacht voor de zorgen rondom de rechten van vrouwen en meisjes?

Minister **Bruins Slot**:

De zorgen daarover zijn gewoon groot, omdat het een hele onwenselijke situatie is dat er op dit moment, zeker in de winterperiode, zo veel mensen worden teruggestuurd. We hebben ons hier in de afgelopen periode hard voor ingezet. Naar aanleiding van de motie van mevrouw Piri en de heer Van der Lee over de aanpak van de bescherming van vluchtelingen in de regio, buiten Afghanistan, hebben we een bedrag van 30 miljoen euro beschikbaar gesteld ten behoeve van Afghaanse vluchtelingen en hun gastgemeenschappen in Pakistan. Dat gebeurt via de UNHCR en via UNICEF, omdat er ook heel veel kinderen tussen zitten. In

de komende periode hebben we nog meer geld beschikbaar gesteld voor de Afghaanse regio. De minister voor BHOS zal naar voren brengen hoeveel dat in 2024 is.

In Pakistan proberen we via verschillende samenwerkingsverbanden invloed uit te oefenen op de Pakistaanse autoriteiten. Dat doen we met gelijkgezinde landen. We dringen er bij de autoriteiten echt op aan om te stoppen met de verplaatsingen, om een pas op de plaats te maken en om gezamenlijk naar oplossingen te zoeken. Dat doen we bilateraal en samen met de Europese Unie en de Verenigde Naties. We zijn ook vicevoorzitter van een platform. We proberen het geld dat we besteden aan het opvangen van Afghaanse vluchtelingen te gebruiken als pressuremiddel om zo druk te zetten op de Pakistaanse autoriteiten. We krijgen nu vooral als reactie terug: we zetten alleen mensen uit die geen papieren hebben; Afghanen die wel papieren hebben om hier te verblijven, blijven hier. Maar goed, het zijn allemaal heel kwetsbare mensen. De situatie in Afghanistan zelf is ook verschrikkelijk. Het levert nog niet de gewenste resultaten op, maar we zetten er wel druk op, zowel bilateraal als multilateraal, bijvoorbeeld in EU-verband.

De voorzitter:

Dank u wel. Dank aan de minister. Tot zover dit onderwerp. Fijn dat u bij ons was. Dank voor uw aanwezigheid.

Vragen Michon-Derkzen

Vragen van het lid Michon-Derkzen aan de minister van Justitie en Veiligheid over **het bericht "Klimaatactivisten op Schiphol niet vervolgd na fouten met identificatie"**.

De voorzitter:

We gaan luisteren naar een vraag van mevrouw Michon-Derkzen aan de minister van Justitie en Veiligheid. Het woord is aan mevrouw Michon.

Mevrouw Michon-Derkzen (VVD):

Voorzitter. Het gaat niet goed met ons klimaat. Vriend en vijand zijn het daarover eens, maar over de oplossing is minder overeenstemming. Dat is prima. Dat scherpt juist aan en daarover voer je het debat. Daarvoor gebruik je alle mogelijkheden die je hebt in een democratische rechtsstaat. Maar als het over het klimaat gaat, dan lijken andere regels te gelden.

Op 5 november 2022 drongen demonstranten van Extinction Rebellion het beveiligde deel van Schiphol binnen, nadat zij met een slijptol het hek hadden doorgezaagd. Even voor de duidelijkheid: er was ruimte om te demonstreren, maar niet in het beveiligde gebied. Deze demonstranten liepen op de start- en landingsbanen van privévliegtoegen. Schiphol is een veiligheidsrisicogebied en dat is niet voor niets. Ik wil aan de minister vragen waarom voor het binnendringen van de baan op Schiphol, wat een veiligheidsrisicogebied is, wél de Wet openbare manifestaties geldt maar niet de Luchtvaartwet, die het juist verbiedt om dit deel te betreden. Is de minister het met mij eens dat iedere terrorist via de Wet openbare manifestaties heel makkelijk zo'n gebied kan binnendringen en grote schade kan aanrichten op een luchthaventerrein?

Voorzitter. In antwoord op mijn schriftelijke vragen van mei vorig jaar bleek dat er 182 personen geïdentificeerd waren, waarvan 7 zich hadden vastgeketend aan vliegtuigen of juist het hek waren over geklommen en het terrein op waren geweest. In het persbericht van vorige week lezen we dat voor vier personen het onderzoek is afgerond. Die zaken hadden dus naar zitting kunnen komen. Waarom is de strafzaak tegen deze vier verdachten niet doorgezet? In het persbericht lezen we dat het OM, het Openbaar Ministerie, redeneert dat dit te lang geleden heeft plaatsgevonden. Wat is "te lang geleden"? Wat is in dezen een redelijke termijn? Klopt het dat een verdachte zo de boel kan frustreren, zodat deze redelijke

termijn wordt overschreden?

Voorzitter, daar laat ik het bij voor nu.

De voorzitter:

Heel goed. Het woord is aan de minister.

Minister Yeşilgöz-Zegerius:

Dank u wel, voorzitter. Met het betreden van het beveiligde gedeelte van Schiphol door de activisten op 5 november zijn de grenzen van de demonstratievrijheid ook wat mij betreft overschreden. Het brengt veiligheidsrisico's met zich mee en dat is een misdrijf. Er is ook sprake geweest van vernielen en van het klimmen over hekken. Laat duidelijk zijn: dit alles valt volgens het Openbaar Ministerie niet onder het demonstratierecht. Het OM heeft naar 175 mensen een waarschuwingsbrief gestuurd.

Mevrouw Michon-Derkzen vraagt specifiek waarom de Luchtvaartwet niet geldt en de WOM wel. Daar kan ik op ingaan. Voor bepaalde delen van Schiphol geldt wel dat ze zijn aangewezen op grond van de Luchtvaartwet. Daar kan je in gevallen ook op handhaven. Er zijn hiervoor op Schiphol ook mensen aangehouden; dat is ook gebeurd. In de waarschuwingsbrief die daarna naar die 175 mensen is gegaan — wellicht komen we straks nog te spreken over de aantallen en over de identificatie — is ook verwezen naar het belang van luchtvaardigheid. Nee, sorry, ik bedoel luchtvaartveiligheid; ja, dat was even een lastige. Maar zoals altijd is het op dat moment ook altijd een lokale afweging in de context hoe men daarmee omgaat. Dat weet mevrouw Michon-Derkzen en dat maakt het ook heel lastig om dit soort gesprekken hier te voeren.

Ten aanzien van die vier zaken is er nog een specifieke vraag. Eerder meldde het OM al dat het die vier verdachten zal vervolgen. Inmiddels is besloten om deze zaken te seponeren. Het OM heeft aangegeven dat dit gaat over de juistheid van identificatie en de bewijsbaarheid van het feit dat er geen enkele twijfel bestaat, maar precies zoals mevrouw Michon-Derkzen ook aangaf, spelen het tijdsverloop tot aan de zitting en de te verwachten straffen een rol. Ook op dat moment is de beoordeling weer aan het OM om te kijken wat er in het dossier staat, wat er voorligt en wat de realistische kans is om daar nog een werkbare en succesvolle zaak van te maken. Daarnaast is het goed om te noemen dat het feit dat een substantieel deel van het onderzoek naar de identificaties niet goed is gegaan of niet meer verifieerbaar is, ook een rol heeft gespeeld. Het is dus een combinatie van factoren.

Mevrouw Michon-Derkzen (VVD):

Ja, daar vreesde ik al voor. Het merendeel van de opgepakte demonstranten wilde zich niet identificeren. Ze hadden juist maatregelen genomen om identificatie te bemoeilijken, bijvoorbeeld door bewerking van de vingertoppen. Maar niet kunnen voldoen aan de verplichting om je ID-bewijs te tonen kan leiden tot een boete, zoals we hier met elkaar hebben vastgesteld. Waarom wordt een dergelijke boete dan niet standaard gegeven? In antwoord op mijn eerdere vragen gaf de minister aan dat het een verplichting is om je ID-bewijs te tonen als de politie daarom vraagt. Dat hebben we hier met elkaar afgesproken, maar hoe kan het dan dat mensen deze plicht omzeilen en wat is de consequentie daar dan van? Ziet de minister mogelijkheden tot het verbeteren van het vaststellen van deze ID-weigeraars? Sterker nog, is het oproepen om niet mee te werken aan die wettelijke plicht om je ID-bewijs te laten zien, an sich niet al een strafbaar feit?

Minister Yeşilgöz-Zegerius:

Dan gaan we inderdaad terug naar wat hier nou echt aan de hand was. Vervolgens is er een plek om te demonstreren. Deze mensen weigeren om daar te gaan demonstreren, maar veroorzaken een illegale actie waarmee ze echt zichzelf en anderen in gevaar brengen. Vervolgens werken ze niet mee en weigeren ze zich te identificeren. Dat vind ik zeer, zeer

kwalijk. Dat is de kern van wat hier aan de hand is. Ik vind de vragen van mevrouw Michon-Derkzen heel erg terecht. Dat zijn ook de vragen die ik heb in mijn gesprekken met het Openbaar Ministerie. Ik heb ook op korte termijn weer zo'n gesprek. Dat gesprek had ik toevallig al staan, want dit is niet de enige demonstratie waarover we met elkaar spreken. Het gaat erom hoe je op dat moment ter plekke in die context, met zoveel mensen, de identificatieplicht beoordeelt terwijl je probeert te handhaven en terwijl je op dat moment ook andere gevaren moet afwegen. Hoe gaat men daar dan mee om? Maar gevoelsmatig vind ik wel dat er een verschil is tussen een dakloze die zich op dat moment niet kan identificeren en mensen die er heel erg bewust alles aan hebben gedaan om zich niet te kunnen identificeren; daarmee kijk ik wellicht vooruit voor een nieuw kabinet. Maar goed, dat zijn verschillende stoelen en die moet je niet gaan vermengen. Ik zal echter zeker het gesprek met het Openbaar Ministerie aangaan en daar ook over terugkoppelen. Mevrouw Michon-Derkzen heeft bij een vorig debat ook om een brief gevraagd die ik samen met mijn collega van Binnenlandse Zaken over het demonstratierecht maak naar aanleiding van een heleboel verschillende voorbeelden van de afgelopen tijd. Ik zal zorgen dat we daarin ook hierop terugkomen.

Mevrouw Michon-Derkzen (VVD):

Dank aan de minister. Ik kijk zeer uit naar deze brief. Ik vind het dus belangrijk om ook dit onderdeel daarin mee te nemen. Zijn er ook geen slimmere oplossingen te verzinnen, ook in de forensische opsporing, om identificatie te vergemakkelijken? Juist door deze fout laat het OM eigenlijk alle aanklachten varen; dat hoorde ik de minister ook in haar eerdere antwoord zeggen. Ik vind het spijtig om te zeggen dat een overheid dan wel in haar hemd staat. Het is niet uit te leggen dat klimaatactivisten, hoe belangrijk hun motief ook is, weggelaten met het overtreden van de wet. Tot slot wil ik dus vragen wanneer het kabinet een onderscheid durft te maken tussen demonstraties en het ontwrichten van de openbare orde. Hopelijk staat daar ook iets over in die brief. We zien namelijk dat al deze discussies ook spelen in Frankrijk, in Duitsland en in andere landen. Daar wordt gesproken over een andere manier van strafbaarstelling en een andere manier om tegen het georganiseerd en stelselmatig ontwijken van de wet op te treden. Ik vind dat wij daar in Nederland ook stappen in moeten zetten.

Minister Yeşilgöz-Zegerius:

Ik zal deze elementen zeker meenemen in de brief, want mevrouw Michon-Derkzen weet dat een groot deel van haar vragen, die ik overigens heel logisch vind, bij de collega van Binnenlandse Zaken ligt. Ik zal er alles aan doen om die brief zo snel mogelijk te sturen. De brief wordt, terecht, ook steeds uitgebreider, maar het is allemaal even relevant. 90 mensen zijn wel correct geïdentificeerd. Dat zeg ik er nog even bij. Zij hebben ook zo'n waarschuwingsbrief gehad. Dat betekent ook dat zij in de systemen staan en op het moment dat ze het nog een keer zouden doen, kan er dus veel effectiever en gericht gehandhaafd worden. Het is dus niet zo dat je ermee weggelaten, maar de situatie zoals die nu is, is voor mij ook heel onbevredigend; dat geef ik zeker mee. Ik neem dus samen met de collega al deze elementen mee in die brief.

Dank u wel.

De voorzitter:

Heel goed.

Mevrouw Faber-van de Klashorst (PVV):

400 activisten van Greenpeace en Extinction Rebellion zijn door de hekken gebroken bij Oost-Schiphol en hebben de platformen bestormd, en dan blijkt dus dat er maar 90 juist zijn geïdentificeerd. Dat is al zeer bedenkelijk. Vervolgens blijven er vier zaken over die voor de rechter zouden worden gebracht. Die worden gewoon geseponeerd, terwijl de activisten wel geïdentificeerd zijn. Waarom? Dan komt er weer zo'n antwoord van: ja, we hebben te weinig

capaciteit en ze krijgen toch maar een kleine straf. Ze straffen hier continu te laag! Gaan we dat als argument gebruiken? Zeggen we: we gaan ze eerst te laag straffen en vervolgens gaan we ze ook maar niet vervolgen, want ze krijgen toch een lage straf? Zo komen ze er toch veel te makkelijk mee weg? Ze krijgen een briefje thuis. Dat kan toch gewoon niet? De mensen thuis begrijpen er helemaal geen snars van.

Minister Yeşilgöz-Zegerius:

Ik ga hier nu wel achter onze professionals staan, dus de marechaussee, de lokale politie op verschillende plekken, het Openbaar Ministerie en de burgemeesters. Die doen echt hun best, zowel om het demonstratierecht te respecteren en te faciliteren als om op te treden op het moment dat mensen daar misbruik van maken. Ik vind dat dat hier ook onze taak is. Als het gaat over de vraag wie hier de boel verstierd heeft, dan zijn dat inderdaad de mensen die door die hekken zijn gebroken, zichzelf en anderen in onveiligheid hebben gebracht en bewust een situatie hebben gecreëerd waarmee zij het ongelofelijk moeilijk hebben gemaakt voor de mensen die er staan voor onze veiligheid. Dat is de kern. De kern is niet dat onze mensen niet hun best doen en vervolgens mensen weg laten komen met een lage straf. Ik vind het niet oké als dat scenario hier wordt geschetst. Dat is hier niet aan de hand. We hebben het net uitvoerig gehad over wat er wel aan de hand is.

Veel belangrijker is wat je in de toekomst doet. Ik ben heel erg blij dat er wordt gekeken hoe je dit soort zaken in de toekomst kunt voorkomen en hoe je sneller kunt schakelen met de herkenning. De KMar kijkt ook naar de eigen procedures en draaiboeken: kunnen we daar makkelijker op een andere manier mee omgaan? Uiteindelijk zal ik dus ook met het Openbaar Ministerie in overleg gaan en zeggen: als dit een bepaald verdienmodel is waarbij mensen misbruik maken van het demonstratierecht, wat hebben jullie dan nodig van de politiek om daar op een bepaalde manier op te kunnen reageren? Maar het is absoluut aan het Openbaar Ministerie om die afwegingen te maken, want zij moeten met de capaciteit en de inzet die zij hebben, zorgen dat zij ons veilig kunnen houden. Dat zijn zware afwegingen en daar gaan we wat mij betreft niet makkelijk over praten.

Mevrouw Faber-van de Klashorst (PVV):

Ja, maar de minister blijft wel politiek verantwoordelijk en kan ook ingrijpen. U grijpt niet in. U laat er gewoon 400 wegllopen en zelfs die vier zaken die er waren, heeft de minister laten seponeren. Dat kan toch gewoon niet?

Minister Yeşilgöz-Zegerius:

Ik zeg richting mevrouw Faber dat wij in Nederland niet het Openbaar Ministerie vertellen wie het moet vervolgen en wie niet. Het is een onafhankelijke macht en zo hoort het ook. Ik ben politiek verantwoordelijk, absoluut, maar dat betekent wat mij betreft nooit dat ik een aanwijzing ga geven en ga bepalen wie het Openbaar Ministerie vervolgt. Die optie is er wel, maar die heb ik nooit ingevuld en dat ga ik ook nooit doen. Ik ken helaas iets te veel voorbeelden uit andere landen, waar dit wel zo gaat. Zo moeten we niet willen worden.

Mevrouw Helder (BBB):

Aan dit kat-en-muisspel tussen de overheid en Extinction Rebellion moet gewoon een einde komen. De capaciteit van de politie baart mij zorgen. Zij moeten die mensen iedere keer weer van het asfalt halen of krijgen in de media weer de schuld van alles. Extinction Rebellion weet heel goed hoe zij de wet moet omzeilen. Zij gaat daarin gestructureerd te werk. Het OM vervolgt ze niet, want ze zijn geweldloos. Doe het dan gewoon zoals Spanje het doet, want daar noemen ze het een criminele organisatie en dan wordt het een heel ander verhaal. Zij weten precies hoe ze de wet moeten omzeilen en maken daar ook gestructureerd gebruik van. Als ze misbruik maken van het demonstratierecht, dan moet je optreden. Ik vind dat de minister met het Openbaar Ministerie moet gaan overleggen over de vraag: kunnen we hen aanmerken als een criminele organisatie?

Minister Yeşilgöz-Zegerius:

Ik vind dat mevrouw Helder hier de kern te pakken heeft. Ze zegt dat het een kat-en-muisspel is. In dit geval maakt degene tegenover de overheid misbruik van het demonstratierecht en daarmee houdt men onze politiemensen, de KMar, ongelofelijk bezig; laat ik het maar even netjes formuleren. Ik vind dat heel erg kwalijk, want ik weet waar we die mensen anders ook kunnen inzetten. Dat weet mevrouw Helder ook. Dat is absoluut onderdeel van het gesprek. Ik zal dit ook meenemen. We hebben hier andere kaders en andere definities, maar ik betrek dit graag bij het gesprek om te bekijken wat er mogelijk is. Het gaat dan niet alleen om deze organisatie specifiek, maar om de vraag wat je doet met organisaties die in algemene zin heel erg bewust — dat zijn mijn woorden en het is aan het OM om dat per organisatie in te vullen — misbruik maken van het demonstratierecht. Zij brengen daarmee anderen en zichzelf in gevaar en zorgen er vervolgens voor dat we hier elke week staan. Is dat nou het demonstratierecht? Nogmaals, het is niet aan mij om dat in te vullen, maar ik neem het wel mee in de zorgvuldige formulering die we net hebben besproken.

De heer Boswijk (CDA):

Voor het CDA is het recht van demonstratie een groot goed. Het maakt voor ons niet uit of je een trekker onder je kont hebt of een potje lijm in je hand: demonstreren op snelwegen doe je gewoon niet! Dat moet keihard worden aangepakt. Als mensen van Extinction Rebellion worden gearresteerd, goed zijn geïdentificeerd en een boete krijgen, zien we helaas telkens weer dat organisaties daarachter die boetes gaan betalen. De éne prikkel die je dan hebt, wordt daarmee ook nog weggehaald. Zou de minister ook deze praktijken kunnen aanpakken? Collega's hebben dit al als een vorm van anarchie benoemd. Er zijn heel veel mensen in Nederland, onder wie ikzelf, die het heel slecht trekken dat mensen gewoon maar doen waar ze zin in hebben en daar ook nog mee weggkomen.

Minister Yeşilgöz-Zegerius:

Ik ben het helemaal eens met de heer Boswijk. Het is niet aan ons als politiek om te kijken wat de reden is voor het feit dat iemand demonstreert. Het demonstratierecht is een groot goed. Op het moment dat je dat recht misbruikt en het op een manier doet waarmee je anderen in gevaar brengt en onze mensen, die we op andere plekken heel hard nodig hebben, zó bezighoudt, dan deugt dat gewoon niet. Ik zal dit element meenemen in mijn gesprekken met het Openbaar Ministerie. Ik weet niet in hoeverre het daar wel of niet een weging van kan maken, zodat het relevant genoeg is voor het gesprek dat we nu hebben. Anders zal ik dit, denk ik, ook betrekken bij de brief die ik samen met Binnenlandse Zaken heb toegezegd. Is het dan in georganiseerd verband? Is het individueel? We moeten het uit elkaar trekken en vooral op papier zetten hoe het werkt in Nederland. Dan is het uiteindelijk aan de Kamer om daar iets van te vinden of om iets daaraan te veranderen. Ik zal ervoor zorgen dat ik het in mijn verschillende gesprekken meeneem en dat ik de Kamer goed erover informeer of het een wegende factor is of niet.

De heer Boswijk (CDA):

Dank. Ik ben daar heel benieuwd naar. We hadden nog een andere vraag. We zien dat het snelrecht vaak een afschrikwekkende werking heeft. In hoeverre wordt dat nu bij de demonstraties van Extinction Rebellion gebruikt?

Minister Yeşilgöz-Zegerius:

Of dat specifiek bij deze demonstraties zo is, zou ik niet weten. Als je bijvoorbeeld kijkt naar alles rond oud en nieuw — dat is een heel ander voorbeeld, want dan gaat het helemaal niet over een bepaald recht — dan wil je dat er snel gehandeld kan worden bij mensen die bijvoorbeeld hulpverleners belagen. Ik besef dat ik een heel ander voorbeeld aanhaal, maar toevallig heb ik het daar onlangs heel uitvoerig over gehad en toen stelde ik deze vraag. Het kan zijn dat je op dat moment snelrecht niet kunt inzetten, omdat je die personen óf nog niet hebt kunnen identificeren óf niet weet wie specifiek verantwoordelijk was voor hetgeen

waarvoor je eigenlijk snelrecht wilt inzetten. Ik zal dit dus nagaan en ervoor zorgen dat ik terugkoppel hoe dat staat in verhouding tot demonstraties. Het idee dat het bestaat, wil helaas niet altijd zeggen dat je het ook ter plekke effectief kunt inzetten. Maar ik neem het mee, ook in relatie tot demonstraties algemeen.

Mevrouw Uitermark (NSC):

Ik heb een vraag aan de minister naar aanleiding van het artikel waar mevrouw Michon haar vragen over heeft gesteld. In dat artikel staat ook te lezen dat er bij deze grootschalige aanhouding lessen zijn getrokken en dat die hebben geleid tot een bijstelling van de werkwijze van Justitie. Kan de minister aangeven wat de bijstelling van die werkwijze is? Is die naar uw mening ook voldoende effectief?

Minister Yeşilgöz-Zegerius:

De KMar is bijvoorbeeld opnieuw naar de eigen werkprocessen gaan kijken. Hoe kan het effectiever? Want zij zitten er natuurlijk ook niet op te wachten dat ze allerlei werk doen, dat daarna, even simpel kort door de bocht geformuleerd, voor niets blijkt te zijn geweest. We gunnen ze beter. De KMar is daar nu mee bezig. Ik heb voor deze mondelinge vraag wel gevraagd of er al een update is en of ik al met de Kamer kan delen wat dat dan precies inhoudt. Dat heb ik niet, maar op het moment dat we daarover wat kunnen melden, zullen we u dat ook laten weten. Ik hoop dat dit uiterlijk het geval zal zijn in de brief die ik mevrouw Michon-Derkzen heb toegezegd. Ik kan mij echter voorstellen dat dit iets heel specifiek is waar het ook gaat om gezichtsherkenning en de werkwijze van de KMar, en dan zorg ik dat u er op een andere manier inzicht in krijgt. Zo snel als mogelijk dus, maar vandaag was dat nog niet paraat.

Mevrouw Teunissen (PvdD):

Ik wil de minister feliciteren met haar prijs voor grootste privacyschender. En dit is haar kans om daar iets tegenover te stellen. Ook in dit geval is namelijk de privacy geschonden, namelijk van de mensen die uiteindelijk niet worden vervolgd. Er is sprake geweest van gezichtsherkenning, gedaan door de Marechaussee. Door die gezichtsherkenning zijn mensen ook fout geïdentificeerd. Vindt de minister dit wenselijk en wat is de wettelijke grond hiervoor?

Minister Yeşilgöz-Zegerius:

Degenen die verkeerd zijn geïdentificeerd hebben ook echt een brief gehad van het Openbaar Ministerie met daarin excuses vanuit de KMar. Dus daar is alle erkenning voor gegeven en zo hoort het ook. Ik denk dat ik het daar even bij laat, want anders steek ik het debat een andere kant op in.

Mevrouw Teunissen (PvdD):

Oké, nou, het is misschien wel goed als het debat de andere kant op getrokken wordt, want we hebben het wel over privacyschendingen die hier begaan zijn. Mijn vraag is dan ook wat de wettelijke basis is om te experimenteren. Daarnaast liggen er nog steeds de gegevens van die 90 mensen die wel terecht zijn geïdentificeerd. Die gegevens worden bewaard. Waar is nou de wettelijke grond te vinden om überhaupt aan gezichtsherkenning te doen en om die gegevens te bewaren? Is de minister bereid om opdracht te geven om die gegevens te verwijderen? Want naar wat ik heb gezien, is er geen wettelijke basis voor.

Minister Yeşilgöz-Zegerius:

Op het moment ... Laat ik het dan toch zeggen: hier zijn mensen actief bezig geweest om de wet te omzeilen, om zichzelf en anderen in gevaar te brengen en om hun eigen vingertoppen zo te mishandelen dat ze niet geïdentificeerd konden worden. Dus ik vind het bijna schokkend dat geen enkele vraag van mevrouw Teunissen daarover gaat en dat zij bovendien niet enigszins meeleeft met degenen van de KMar die deze mensen veilig proberen te houden en daar ongelofelijk veel werk in steken, maar vervolgens hier neer

worden gezet als degenen die de wet zouden overtreden, als zou er geen wettelijke basis zijn voor hun handelen. Ik hoop dat mevrouw Teunissen nooit in de positie komt dat zij hulp nodig heeft van de KMar of de politie, maar zij doen dit om mevrouw Teunissen veilig te houden. Om er dan van uit te gaan dat ze dit alleen maar moeten doen binnen de kaders die herkenbaar zijn voor een leek en dat ze anders de wet overtreden, vind ik echt zeer kwalijk. Het is gebeurd volgens de regels die we hebben. Aan degenen die verkeerd geïdentificeerd zijn omdat ze zelf niet meewerkten, is zelfs excuses aangeboden. Bij degenen waarbij is gebleken dat het niet een-op-een honderd procent geïdentificeerd kon worden, is gezegd: dat doen we dan niet. Dus dit is de opbouw van hoe het gaat. De wettelijke basis is uiteraard te vinden in de Politiewet. Het is niet zo dat onze mensen aan de slag zijn en dan maar gewoon wat doen. Ik weet niet hoe vaak ik dat hier aan deze kant moet verdedigen maar er ligt ook een verantwoordelijkheid van volksvertegenwoordigers om onderbouwd zulke vragen te stellen en niet te doen alsof de wet niet geldt voor de KMar, het Openbaar Ministerie of de politie. Dit is een rechtsstaat!

De voorzitter:

Tot zover dit onderwerp. O, maar we hadden niet gerekend op de heer Sneller. Het woord is aan hem.

De heer Sneller (D66):

Ik had ook niet op mezelf gerekend, voorzitter, maar ik heb nog een vraag naar aanleiding van de vragen van mevrouw Teunissen. Wat betreft het protocol dat nu door de politie wordt gebruikt om die gezichtsherkenning te doen, is er wel degelijk ook vanuit juridische experts twijfel over de legaliteit ervan. Mijn vraag is of wij als Kamer meer informatie kunnen krijgen over wat nou precies de basis daarvoor is en of wij dat protocol ook kunnen krijgen.

Minister Yeşilgöz-Zegerius:

Ik wil niet een tweede interruptie van de heer Sneller uitlokken, omdat zijn fractie die dan kwijt is, maar ik wil hierover toch nog het volgende zeggen. Er zijn al gedetailleerde Kamervragen gesteld over het systeem, waarop ook uitvoerig is geantwoord, waarbij ook de wettelijke basis ervoor is aangetoond. Dus ik ben even op zoek naar waar de heer Sneller zelf naar op zoek is. Ik probeer daarmee ook te voorkomen dat de heer Sneller met een tweede vraag komt; elke fractie heeft namelijk maar twee vragen, dus ik probeer hier echt mee te denken. Ik kan er natuurlijk ook in het halfjaarbericht politie nog eens op ingaan, zodat de heer Sneller dan haakjes heeft om te zeggen: dit is wat ik bedoel en daar wil ik op doorvragen. Ik wil hem die gelegenheid namelijk graag bieden, want het mij is een lief ding waard dat er geen twijfel over bestaat dat iedereen functioneert conform de kaders die we met elkaar hebben afgesproken. Als er dan dingen misgaan, wat altijd kan — het is mensenwerk — kijken we met elkaar hoe we iedereen kunnen helpen. Ik zorg dus dat ik hier in het halfjaarbericht nog nader op inga. Ik hoop dat ik dan het antwoord heb gegeven dat ik denk dat hij zoekt.

De voorzitter:

Dank u wel. Tot zover dit onderwerp.

Vragen Six Dijkstra

Vragen van het lid Six Dijkstra aan de minister van Justitie en Veiligheid, bij afwezigheid van de minister voor Rechtsbescherming, over **het bericht "Nederlandse telefoons online stiekem te volgen: 'Extreem veiligheidsrisico'"**.

De voorzitter:

Dan gaan we luisteren naar de heer Six Dijkstra van de fractie van Nieuw Sociaal Contract, met eveneens een vraag aan deze minister. Het woord is aan hem.

De heer **Six Dijkstra** (NSC):

Dank u wel, voorzitter. Online privacy is stuk, zo is opnieuw gebleken. Iedere handeling die je op het internet doet en elke app die je gebruikt, laten sporen achter. Hier wordt grof geld mee verdiend. Schimmige datahandelaars, die de persoonlijke gegevens van miljarden personen doorverkopen aan de hoogste bidder, hebben momenteel vrij spel. Ook afgelopen week bleek weer via berichtgeving van BNR dat grote datasets van locatiegegevens, verzameld door mobiele apps, door het platform datarade.ai worden verhandeld aan eenieder die bereid is om ervoor te betalen. Deze data blijken vrij gemakkelijk te relateren aan personen, waaronder veel Nederlanders. Ook de gegevens van hoge officiers van Defensie en mensen met een hoge vertrouwelijke functie in het veiligheidsdomein liggen op straat. Deze grove privacyschending heeft daarmee ook directe gevolgen voor de nationale veiligheid. Mijn vraag aan de minister is wat het kabinet wil gaan doen, op nationaal of internationaal niveau, om deze praktijken aan banden te leggen.

Minister **Yeşilgöz-Zegerius**:

Dank u wel, voorzitter. Deze vragen zijn eigenlijk gesteld aan mijn collega, de minister voor Rechtsbescherming. Hij is in het buitenland voor werk. Daarom sta ik hier. Ik zeg dat er even bij, omdat ik af en toe wellicht naar hem moet verwijzen of naar de collega-staatssecretaris van Binnenlandse Zaken. Ik weet dat daar ook al vragen bij zijn ingediend, omdat zij daar primair over gaan.

Ik heb het bericht ook gelezen. Ik vind het ook absoluut zorgwekkend als op deze manier met persoonsgegevens wordt omgegaan. Dank dus voor het agenderen van deze vragen. Bescherming van persoonsgegevens, waaronder de locatiegegevens waarover het hier specifiek ging, is namelijk niet voor niets een fundamenteel grondrecht in onze democratische rechtsstaat. De Algemene verordening persoonsgegevens is er onder meer om te waarborgen dat mensen controle hebben over hun eigen persoonsgegevens. Ook al denk je dat je dat helemaal hebt: als op deze manier blijkt dat je net iets had gemist, dat je het net niet goed hebt gezien of dat het al verwerkt is, schendt dat je gevoel van privacy zeer. Met gegevens mag dus niet zomaar aan de haal worden gegaan. Daar gelden regels voor. Op die regels moet ook goed toezicht worden gehouden.

De vraag was wat er nou concreet gebeurt. Wellicht is het goed als ik daar een paar zinnen over zeg, waarbij ik het beknopt houd. Juist met het oog op het toezicht houden heeft het nu demissionaire kabinet, toen het begon, ervoor gekozen en besloten om de Autoriteit Persoonsgegevens de komende jaren 0,5 miljoen euro extra budget toe te kennen, dat specifiek zal worden gebruikt en nu wordt gebruikt om toezicht te houden op zogenaamde cookies en online tracking. Namens de minister voor Rechtsbescherming zeg ik graag toe dat hij in een brief ingaat op hoe dat geld is ingevuld en wat ermee wordt gedaan. Dat zal hij natuurlijk bij de Autoriteit Persoonsgegevens moeten ophalen, maar ook vanuit zijn eigen handelen. Uiteindelijk is de belangrijkste grondslag in dit geval dat jij toestemming hebt gegeven. Je hebt bewust moeten kunnen zien dat men met jouw gegevens zou gaan handelen, waarna jij zegt: nou, dat vind ik prima. Daar gaat het om: dat mensen vooraf en expliciet toestemming hebben gegeven om hun persoonsgegevens te verwerken voor specifieke doeleinden. Iemand moet er dus duidelijk mee akkoord zijn gegaan dat het kan worden doorverkocht aan derden. Daarbij geldt als voorwaarde — die ik zelf heel belangrijk vind als iemand die ook dingen downloadt, zoals wij allemaal — dat iemand goed moet zijn geïnformeerd over het verstrekken van die gegevens, zodat je ook echt weet waar je eventueel mee instemt. Ik denk dat dit elementen zijn waarop we strak toezicht nodig hebben.

Daarnaast is het natuurlijk belangrijk dat we in Europees verband met elkaar optrekken. Ik zal zorgen dat er ook wordt ingegaan op de laatste stand van zaken daar, dus van het algemene onderwerp tracking en cookies.

De heer **Six Dijkstra** (NSC):

Dank aan de minister. Ik heb daarbij wel de volgende vraag. In deze casus gaat het echt om bulkdatasets van locatiegegevens van heel veel mensen. Het zijn ook zaken waarvan ik mij afvraag of ze überhaupt conform de wet zijn verzameld en doorgestuurd. In dit geval gaat het om een Duits bedrijf, Datarade. Ik ben benieuwd of deze minister of de minister voor Rechtsbescherming contact heeft gehad met Duitse collega's, om bij hen te rade te gaan over wat hier speelt.

Minister **Yeşilgöz-Zegerius**:

Ik zit even te kijken, maar ik zie dat niemand appt. Ik krijg daar nu dus geen antwoord op. Ik weet niet of minister Weerwind dat heeft gedaan, maar ik zal zorgen dat dat terugkomt in zijn brief, en ook de uitkomst van dat contact als dat er is geweest. Uiteindelijk denk ik dat de heer Six hier een heel belangrijk punt aanstipt: of je nou toestemming geeft of niet, je moet ook weten dat het gaat over zogenaamde adressenhandel, wat daar nog meer achter zit en wat voor consequenties dit voor jou kan hebben. Beide zaken neem ik dus sowieso mee, zeg ik even. Ik zie nu dat er nog geen is contact geweest, maar er wordt wel op ingegaan in de brief.

De heer **Six Dijkstra** (NSC):

Dank u wel. Dan ben ik ook benieuwd naar het volgende. Als het blijkbaar binnen de wettelijke grondslag toegestaan is dat grote datasets verhandeld worden die direct te relateren zijn aan natuurlijke personen — dat was hierbij namelijk het geval — volstaat de wettelijke grondslag dan nog wel, zelfs als je toestemming geeft? Ik kan me namelijk voorstellen dat niet iedereen die cookies accepteert, daadwerkelijk doorheeft waar die ja tegen zegt.

Minister **Yeşilgöz-Zegerius**:

Het is in de kern en per casus aan de autoriteit om dat te beoordelen, maar je hebt dus een paar fases die daaraan voorafgaan. Je moet daar expliciet toestemming voor hebben gegeven, dus het moet expliciet onder jouw aandacht zijn gebracht. Het moet dus niet alleen maar een "oké" zijn; het moet er duidelijk hebben gestaan. Op het moment je dat niet expliciet hebt gedaan, kan verstrekking van gegevens aan de derde partij soms toch rechtmatig zijn, maar dan moet er echt sprake zijn van gerechtvaardigd belang. Dat is conform artikel 6 van de AVG. Bij dit soort bulkdata en adressenhandel is het moeilijk voor te stellen dat er ook nog eens een gerechtvaardigd belang is, maar het gaat over die lagen. Het is uiteindelijk aan de autoriteit om dat te beoordelen. Dan komen we een beetje bij het gesprek dat we net hadden: die autoriteit is onafhankelijk, dus we kunnen niet per casus aan haar vragen wat er is gebeurd. Maar we kunnen natuurlijk wel het gesprek aangaan en vragen: heb jij genoeg tools in handen en zitten hier lessen in die je in algemenere zin bij ons op tafel kunt leggen, zodat wij als kabinet en Kamer weten of er meer voor nodig is?

De heer **Six Dijkstra** (NSC):

Dan mijn volgende vraag. Ik snap dat de Autoriteit Persoonsgegevens nog enige tijd nodig heeft om het allemaal in kaart te brengen. Zou u alvast kunnen schetsen welke rechten mensen van wie deze rechten geschonden zijn — ik verwacht dat dat het geval zal zijn in deze casus — dan vervolgens hebben?

Minister **Yeşilgöz-Zegerius**:

Misschien kunnen we 'm zo uitzetten in die brief, waarvan ik zal aangeven dat het fijn zou zijn als die snel komt. Dit zijn namelijk zaken die het team van minister Weerwind paraat heeft, denk ik. We kunnen dan niet specifiek ingaan op de casus, maar wel op wat je kan doen als je rechten geschonden zijn. Daarbij zal er natuurlijk recht zijn op verwijdering en inzage, maar waarschijnlijk zoekt meneer Six naar: wat zijn nou al die rechten en wat zijn alle stappen die een individu kan zetten? Ik zorg ervoor dat dat terugkomt in een stappenplan in die brief.

De heer **Six Dijkstra** (NSC):

Dank u wel. Dat wordt gewaardeerd. Dan trek ik het wat breder. Er zijn ook een aantal in Nederland gevestigde bedrijven, althans bedrijven met filialen in Nederland, die echt het opstellen van heel gedetailleerde profielen van personen als verdienmodel hebben, voor commerciële winst dan wel voor surveillancedoeleinden, om door te verkopen aan legitieme dan wel niet-legitieme organisaties. In een eerder artikel van Follow the Money werden er ook een aantal genoemd. Dat waren LiveRamp, Comscore en Whooz. Welke mogelijkheden ziet de minister om dit soort praktijken in Nederland concreet aan banden te leggen?

Minister **Yeşilgöz-Zegerius**:

Dit is al met al een interessante sessie, maar nu vind ik dat meneer Six ook voor mij persoonlijk interessante vragen over mijn portefeuille opwerpt. Aan de ene kant is het prima als het allemaal valt binnen de kaders en je toestemming geeft. Als je de gevolgen daarvan niet kunt overzien ... Ik heb te maken met een helaas groeiende lijst van mensen die bewaakt en beveiligd moeten worden en die potentieel gevaar lopen. Ik wil eigenlijk dat we hen veel beter kunnen beschermen. Dat is de balans waarnaar we zoeken. Ik zal zorgen dat ik hierbij stilsta bij een volgende update van bewaken en beveiligen, waarbij we dat hele stelsel herzien. Is dat wenselijk vanuit dit idee? Zo ja, hoe richt je dat dan in? We hebben bijvoorbeeld afspraken kunnen maken met de Kamer van Koophandel, maar dat is een heel ander instituut dan waarop de vragen van de heer Six betrekking hebben. Ik ga dus zelf in op de vraag wat de veranderende tijd van ons vraagt om proactief te handelen op dit soort mechanismen.

De heer **Six Dijkstra** (NSC):

Dank u wel. Dat wordt gewaardeerd. Ik wil ook vragen aan de minister om te kijken of ze daarin mee kan nemen wat de rol en de verantwoordelijkheid zijn van de grote internationals, zoals Oracle, die ook via zogeheten "real-time bidding" gegevensprofielen van mensen opstellen, en of zij daarin mee kan nemen wat daar op nationaal dan wel internationaal of Europees niveau aan gedaan kan worden qua wetgeving dan wel handhaving.

Minister **Yeşilgöz-Zegerius**:

Ik denk dat we samen zo een hele uitgebreide brief namens mijn collega's hebben geschreven, maar dat is ook goed. Daarvoor moeten Binnenlandse Zaken en BZK ook aanhaken, denk ik. Ik zorg ervoor dat we dat erbij betrekken. Dat zal waarschijnlijk een brief zijn van collega Weerwind met BZK en wellicht EZK, maar daar nemen we deze ook in mee.

De heer **Six Dijkstra** (NSC):

Dank u wel.

Minister **Yeşilgöz-Zegerius**:

Het is een flinke brief geworden, meneer Six.

De heer **Six Dijkstra** (NSC):

Ja, ik zie ernaar uit.

Minister **Yeşilgöz-Zegerius**:

Ik ook.

De **voorzitter**:

Het wordt een dikkertje.

Mevrouw **Mutluer** (GroenLinks-PvdA):

Als ik had geweten dat mijn collega zo veel vragen zou stellen, dan had ik mijn vraag eerder gesteld, namelijk bij de voorgaande indiener van de vragen. Even concreet, want ik vind dat wij niet lichtzinnig hoeven om te gaan en mogen omgaan met het gegeven dat deze

gegevens worden verhandeld door, in mijn beleving, criminelen; zo mag ik ze wel samenvatten. Ik snap dat de minister zegt: ik ga het een en ander bespreken met onze AP en ga na wat ze met de extra middelen die zij hebben gekregen, met dit gegeven gaan doen. Ik wil concreet aan de minister vragen wanneer deze gegevens van de markt af worden gehaald en wanneer onze AP in staat is om deze datahandel daadwerkelijk de nek om te draaien. Hoelang gaat het duren?

Minister Yeşilgöz-Zegerius:

Maar het is niet strafbaar. Daarom trok ik het uit elkaar richting de heer Six. Als jij expliciet en vooraf toestemming geeft, dan mag dat gewoon. Het is dus geen strafbaar feit. Waar de AP toezicht op moet houden, is of er inderdaad expliciet en vooraf toestemming wordt gevraagd aan de betrokkene en of de betrokkene daar kennis van heeft kunnen nemen. Men moet erop toezien dat dat goed gebeurt. Op het moment dat dat gebeurt, dan mag het. In die stappen moet het. Dat half miljoen is natuurlijk wel vrijgegeven om juist dat toezicht te kunnen houden. Ik zal zeker aan minister Weerwind vragen of hij nader kan ingaan op hoe de AP dat inricht en dat doet. De AP is daar natuurlijk volledig onafhankelijk in. Daar kunnen wij dus nooit op sturen, maar dat was volgens mij ook niet de vraag. Het is wel een knip. Het ene is toegestaan, is geen strafbaar feit; het mag gewoon. Het wordt problematisch als je het niet volgens de regels hebt gedaan. Daar hebben we een toezichthouder op.

De voorzitter:

Heel goed. Tot zover dit mooie en interessante onderwerp. Dank aan de minister voor het feit dat ze vandaag maar liefst twee vragen heeft beantwoord, waarvan eentje als invaller; dat wordt hogelijk gewaardeerd. We wensen haar een prettige werkdag verder. Tot zover.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.